

KINDERTUINEN BUSSUM

Het reilen en zeilen, inclusief draaiboek

Samenstellers: Maddie Waterman en Willy Timmermans
Juni 2026

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

1 Inhoud

2	Toelichting	3
3	Wat er allemaal bij komt kijken om het geheel draaiend te houden	3
	A. Overzicht van activiteiten	3
	B. Over het jaarlijkse zaaiplan en zaaiprogramma	5
	C. De drie manieren waarop momenteel de grond wordt voorbereid:	5
4	Algemeen deel.....	6
5	Weekactiviteiten, beschrijving per week	7
6	Oogsten	20
7	Laatste week van het seizoen	21
8	Tips voor het hele seizoen.....	21
	A. Allerlei	21
	B. Allerlei over het zaaien:	21
	C. Om samen met de kinderen te doen naast het tuinieren:	22
9	Composteren	23
	A. Inleidend, composteren, belangrijk?	23
	B. Werkwijze m.b.t. compost op de kindertuin.	24
	C. Tot slot	27
	Waarom doen we dit op de kindertuin?	27
10	Bijlagen	28
	A. Zaaiprogramma 2026	28
	B. Zaaiplan 2026 (en 2025 en 2024)	28
	C. Groepsapp	32
	D. Voorbeeldstukjes uit een groepsapp:	32
11	Tuinregels/afspraken.....	35
12	Wat is belangrijk in de omgang met de kinderen	36
	A. omgang met kinderen, algemeen	36
	B. omgang met kinderen in bijzondere situaties	37
13	Vertrouwenspersoon.	38

2 Toelichting

Om tijdens het seizoen kinderen te laten werken op hun eigen tuintje, is heel wat voorbereidend werk nodig. Om die reden bevat dit laatste deel niet alleen het draaiboek voor de tuinbegeleiders maar ook beschrijvingen van wat er nog meer bij komt kijken. De stichting is een geoliede machine die niet alleen draait op tuinbegeleiders. De spil blijft het draaiboek voor de tuinbegeleiders waarin o.a. een uitgebreide uitleg wordt gegeven van de 1^e tien weken. Tevens worden er aanwijzingen en tips gegeven die samen met de kinderen kunnen worden gedaan. Het draaiboek beschrijft o.a. de eerste 10 weken gedetailleerder dan de weken erna. Daarna zal het vooral gaan om het onderhouden van de tuintjes en oogsten.

Het is de bedoeling om voor een (assistent)tuinbegeleider te beschrijven wat er zoal bij komt kijken. Daarnaast worden tips gegeven over de gang van zaken rondom het voorbereiden, begeleiden van een groep kinderen op de tuin. Waaronder:

- De voorbereiding voordat de kinderen komen
- Inzicht geven in het verloop van de middagen met de kinderen
- De verschillende activiteiten met de kinderen, per week
- Uitleg over de manier van zaaien, planten, bonen leggen en oogsten
- Vastleggen van de opgebouwde kennis door de jaren heen
- Inspiratie voor alle tuinbegeleiders
- Daarnaast proberen we wat inzicht te geven rondom allerlei activiteiten die ook nodig zijn om de kindertuin in goede staat te houden.
- bijdrage/tips leveren m.b.t. het spanningsveld tussen permacultuur/circulair werken: hoe kan permacultuur en circulaire tuinverwerking gebruikt worden ZONDER dat het karakter van het ervaren/leren van kinderen in de tuin minder wordt. Daarover is aandacht in het hoofdstuk 9 over compost.

Allereerst wordt er stilgestaan bij wat er nog meer gebeurt door veel vrijwilligers om de boel draaiende te houden zoals onderhoud terrein en gebouw, contacten met gemeente, bevoorrading etc. Dank zij die activiteiten kunnen we met de kinderen succesvol aan de slag.

3 Wat er allemaal bij komt kijken om het geheel draaiend te houden

A. Overzicht van activiteiten

Gedurende het hele seizoen vinden er allerlei werkzaamheden plaats naast het werken op de tuintjes met de kinderen. Die werkzaamheden zijn niet altijd zo zichtbaar, maar wel heel noodzakelijk voor het goed reilen en zeilen van de kindertuin.

Er is een onderhoudsploeg die zich bezig houdt met het onderhoud aan het gebouw, de materialen, apparatuur en het terrein, een maaiploeg voor het onderhoud van het gras, de inkoop en het verdelen van de zaden en pootaardappelen, anderen onderhouden de heemtuin, de inkoop van koffie, thee, koekjes, de was, of de publiciteit, de online inschrijving

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

van kinderen, het bezoeken van scholen ter voorbereiding van de inschrijving, de kinderen indelen op de opgegeven voorkeursdag, het indelen van de vrijwilligers, het coördineren en gesprekken met potentiële vrijwilligers, het maken en bijhouden van een draaiboek voor vrijwilligers, een educatie commissie, bestuursleden die o.a. het contact met de Gemeente onderhouden en de vergaderingen voorbereiden, het secretariaat, een penningmeester, het voorzaaien en opkweken van de pompoenen voor de pompoenen dag, het voorbereiden van de pompoenen dag, de Dahlia's poten in het voorjaar, opbinden tijdens het groeiseizoen, uit de grond halen in het najaar en zorgen dat ze niet bevroren in de winter, de schoonmaak van de gebouwen en ga zo maar door.

Wanneer het nog winter is, zijn collega vrijwilligers al druk bezig met de voorbereiding. Zo is het nodig allerlei materiaal aan te vullen, zaden e.d. in te kopen. Ook het voorbereiden van de grond van de tuintjes krijgt de nodige aandacht. Ter illustratie hieronder een paar stukjes uit mails die wij allemaal krijgen over voorbereidende zaken.

Tijdens de voorjaarsvergadering inventariseert Greet wensen m.b.t. het kopen van zaden voor de tuinen. Er is overigens een standaard zaaiplan (zie daarover bijlage 10 A en B) waarin wel ruimte blijft voor eigen wensen/inzichten. Greet verzorgt de aanschaf van de zaden. Herman inventariseert de wensen m.b.t. het voorbereiden van de grond i.v.m. het al dan niet de grond frezen en wie er compost wenst. Er zijn vrijwilligers die als voorbereiding de grond laten frezen maar niet alle tuinwillingers laten dit nog doen. Er wordt overigens nooit meer heel diep gefreesd. Verderop in dit hoofdstuk worden de drie manieren waarop de grond momenteel wordt voorbereid, behandeld. Eerst voorbeelden uit de mails van Greet en Herman.

Uit een mail van Greet:

*"Beste begeleiders,
Vanmorgen hebben Hadewych en ik Lathyrus gezaaid in de kleine kas. Ook hebben we op de tafel in het huisje een doos met plantuitjes neergezet. Ik heb ook sjalotten gekocht, die bewaart Hadewych in haar vorstvrije garage. Dan gaan ze hopelijk niet rotten. Verder staan er op tafel tien doosjes met in ieder 84 tuinbonen voor degenen die willen voorzaaien. Er is ook nog potaarde om in te zaaien. De pootaardappels liggen voor het raam te spruiten in de eiertraytjes. Jullie kunnen weer aan de slag.
Groeten, Greet."*

Uit een mail van Herman, verantwoordelijk voor het onderhoud van de hele tuin/materiaal:

*"Hoi allemaal,
In overleg met Lida, die mij heeft laten weten dat er bij NL Doet zich 8 mensen hebben aangemeld, gaan we de klussendag ook plannen op zaterdag 15 maart a.s. We beginnen om 10 uur. De tuinen (van begeleiders die dat willen) zijn allemaal gefreesd dus er kunnen paadjes worden getrapt, de compost komt a.s. woensdag en donderdag (26 en 27 februari). Op 15 maart gaan we de compost verspreiden en de tuinen weer klaar maken voor het nieuwe seizoen. Tot 15 maart, Herman."*

B. Over het jaarlijkse zaaiplan en zaaiprogramma

Omdat wisselteelt wordt toegepast, vinden jullie in de bijlage 10 voorbeelden van de meest recente zaaiplannen van 2024, 2025 en 2026. Het toepassen van wisselteelt kan je middels deze drie zaaiplannen goed zien.

Wat is wisselteelt: elk jaar kweek je op een stukje grond andere gewassen. Dat is belangrijk om te voorkomen dat er plantenziektes ontstaan. Bij wisselteelt schuiven dus jaarlijks de gewassen op naar een volgend bed. Op deze manier voorkom je ook bodemmoeheid en een gezonde bodem geeft een betere oogst. Zo voeden bijvoorbeeld peulgewassen de grond met extra stikstof. Overigens geeft de site van “GardenersWorldmagazine” hele toegankelijke informatie over wisselteelt.

Ieder jaar ontvangen vrijwilligers via de mail een geactualiseerd zaaiprogramma en zaaiplan.

C. De drie manieren waarop momenteel de grond wordt voorbereid:

- a) De meest traditionele vorm van voorbehandelen is het frezen van de grond. Er wordt niet meer diep gefreesd zodat de structuur voor de wormen en insecten zoveel mogelijk wordt behouden. Zo ziet het tuintje eruit nadat het gefreesd is. Vervolgens worden met stokjes de tuinen uitgezet en de padjes tussen de tuinen platgetrapt.

- b) Er zijn ook tuintjes waarbij vanuit de permacultuur-gedachte wordt gewerkt. Dit kan altijd slechts ten dele omdat voor de kinderen duidelijk moet blijven waar zaden opkomen en dat kan dan niet tussen andere afstervende planten verdwijnen. Dit zijn o.a. de tuinen die in bakken werken. Zie op deze foto de tuinen aan de rechterkant van de foto. Ter voorbereiding van de grond wordt er hier met een woelvork de grond los gemaakt.

- c) Aan de linkerkant van diezelfde foto wordt gewerkt vanuit het circulaire principe. Al het materiaal dat tijdens het seizoen wordt weggehaald beland op een eigen composthoop. Aan het eind van het seizoen blijft al het materiaal zoveel mogelijk liggen op de tuinen. Dit wordt verder afgedekt met blad uit de tuin en daaroverheen komt de ontstane compost zodat de bladeren niet wegwaaien. De winter en de wormen doen vervolgens hun werk. Later wordt er alleen geschoffeld om vooral het gras weg te kunnen halen, worden er lijnen uitgezet en padjes getrapt.

Zie hierover ook bijlage 8d waarin uitgebreide informatie over composteren wordt behandeld, toegespitst op de kindertuin-situatie.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

4 Algemeen deel

Hierin worden zaken beschreven die wekelijks nodig zijn: activiteiten voor de dag zelf even doornemen, materiaal klaarzetten e.d. Daarnaast altijd handig om even stil te staan waarvoor de groepsapp wordt gebruikt en daar afspraken over maken.

1. **Over de groepen:** van te voren krijgt iedereen een lijst met de namen. Maak zelf een indeling voor welk tuintje ieder kind krijgt; zoals vriendinnetjes/vriendjes naast elkaar. Controleer in week 1 even met alle kinderen of de indeling oké is. Bij de start kan er nog van plek gewisseld worden, daarna niet meer!

2. **Wat doe je voordat de kinderen komen:**

Schoffelen, wieden: De meeste tijd wordt besteed aan het onderhoud van de tuintjes. Voordat de kinderen komen zorgen (assistent)tuinbegeleiders dat de tuintjes min of meer onkruidvrij zijn. Niet alles, de kinderen schoffelen ook een deel. Voor de tuinen die werken volgens het permacultuur principe: het gewiede onkruid blijft op de aarde liggen als mulch. Om het voor de kinderen overzichtelijk te houden kan het handig zijn dit in een hoekje te doen. Bij erg vochtig weer kan het los getrokken onkruid weer gaan wortelen. Dan is de composthoop een beter idee.

Spullen klaarzetten; hoe en wat. Er is een zaaiplan gemaakt voor de 1^e tien weken, waarin per week is aangegeven wat er die week gezaaid gaat worden. In de schuur staat voor elke groep een krat met daarin het zaaigoed voor de hele periode. Ook staat er een grote doos met lege tomatenpureeblikjes en een emmer zand. Daarin kunnen de zaadjes alvast worden verdeeld. Zie ook de foto bij week 2.

Het zaaigoed van die week wordt per soort verdeeld over 14 blikjes. Klein zaad vermengen we met wat zand, voordat we het in de blikjes doen. Waarom: met wat zand wordt het beter verdeeld over de zaairegel. Het is handig een beetje zaad achter de hand te houden. Er gaat nog wel eens een blikje om. De blikjes worden per soort op een blad of in een bak gezet om mee te nemen naar de tuintjes. Sommige tuinbegeleiders schrijven op houten ijsstokjes de naam van de plant, voor elk kind. Die kunnen dan bij de ingezaaide regel in de grond gestoken worden. Op die manier weten de kinderen (en tuinbegeleiders) wat en waar ze gezaaid hebben. Ook deze stokjes gaan in de bak om mee te nemen naar de tuintjes. Sommige zaden, zoals tuinbonen en sommige planten zoals sla worden afgedekt met een stukje gaas tegen de vogels. Ook dat klaarleggen. Het gaas ligt rechts naast de vijver.

Onderling overleggen wie wat doet tijdens de les.

3. **Kinderen arriveren:**

- Kinderen welkom heten en terugkijken op de week ervoor.
- Vertellen wat er deze middag gaat gebeuren en in welke volgorde.

- Uitleg geven hoe te zaaien, planten, bonen leggen, schoffelen en oogsten en waarom op deze manier. De uitleg over het zaaien wordt bij de tips (hoofdstuk 8B) verder uitgewerkt.

4. Einde van de middag:

- Gezamenlijke afsluiting. In een workshop werd het belang van gezamenlijk afsluiten benoemd. Samen terugkijken wat er gedaan is, evalueren hoe de kinderen het ervaren hebben en die informatie gebruiken in de volgende les. Tevens is dit een duidelijk einde van de les. Een ander voordeel is dat de groep niet langzaam uit elkaar valt aan het eind, doordat kinderen die al klaar zijn verdwijnen. Dus: Kort herhalen wat we gedaan hebben, informeren hoe de kinderen het ervaren hebben (als feedback voor ons), en vertellen wat we de week erop gaan doen en wat ze mee moeten nemen. Dit is dan ook meteen informatief zijn voor eventuele ouders die er zijn.
- Materiaal opruimen.
- Eventueel ouders vertellen wat de kinderen hebben gedaan.

5 Weekactiviteiten, beschrijving per week

WEEK 1

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 1: 31 maart – 4 april**

Tuinkers en radijs zaaien, aardappels poten (naambordjes schilderen).

Vooraf via de groepsapp: bijvoorbeeld: *“hallo allemaal, gezellig dat we morgen aan een nieuw seizoen met voor ons allemaal nieuwe kinderen beginnen. De tuinbegeleider van jullie groep heten Pietje, Marietje, ...: De tuintjes hebben we na de winter tussen alle regenbuien door schoongemaakt, dus er kan gestart worden met zaaien. We beginnen morgen in elk geval met mooi weer (o.i.d.). De kinderen die op de fiets komen kunnen hun fiets direct na het grote entreehek in de fietsenrekken zetten. Het zou fijn zijn wanneer jullie deze keer iets eerder dan 16 uur komen. Wij vangen jullie op en wijzen waar we aan het werk gaan. Wij hebben er zin in en hopen op een mooi en groeizaam seizoen met lekkere groente om te oogsten en vrolijke bloemen om te plukken. Tot morgen! (Naam)*

De voorzitter Cees Bouman heet alle kinderen welkom op de tuin en vertelt wat bijzonderheden. Ook stelt voorzitter de tuinbegeleiders voor en welke kinderen met wie meegaan.

Eenmaal op de tuin legt tuinbegeleider dingen uit zoals:

- Welk stukje tuin iedereen krijgt, even controleren of alle kinderen er ook blij mee zijn. Nu kan er nog gewisseld worden.
- Elk tuintje heeft drie bedden. Uitleggen dat ieder jaar planten op een ander stukje van de tuin komen. Dat heet wisselteelt (uitleggen).
- Namen noemen, bordjes uitdelen om de week erna mee terug te nemen om bij eigen tuin te zetten
- Eerste keer zaaien: tuinkers. Leuk om eigen naam te zaaien. Tuinbegeleider doet het voor. Uitleg gebruik meetlaat (= 1 meter = 10 decimeter = 100 centimeter). Doe dit spelenderwijs 😊
- Aardappels poten. De aardappel “aanaarden”, d.w.z. een bergje rondom/boven de aardappel maken. Je kan de berg “het kasteel” noemen. Daaromheen komt een “slotgracht”: dat is de regel rondom de aardappel waarin radijs wordt gezaaid.
- Uitleg gereedschapskist. Erop wijzen dat alle harken de ene kant opgelegd worden en de schoffels allemaal de andere kant. Zie ook hoofdstuk 11 over tuinregels.
- Waar de wc is.

Gezamenlijk afsluiten

Nog doen voor volgende week:

Tuinbonen meenemen om voor te weken.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Ruimte voor eigen aantekeningen:

WEEK 2 (vanaf hier een vaste structuur)

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 2: 7 t/m 11 april**

Tuinbonen leggen of planten, Nieuw-Zeelandse spinazie ertussen zaaien. Of twee rijtjes spinazie op de plek van de stokbonen zaaien. Rucola/pluksla zaaien.

Reminder vooraf via groepsapp: naambordjes mee naar de tuin nemen.

Wat heb je nodig/ klaarzetten

- Voorgeweekte tuinbonen in de blikjes doen. 14 stukjes gaas pakken en in een hoek vouwen.
Zaden in blikjes doen: spinaziezaad in de blikjes doen, rucola en pluksla-zaad in de blikjes doen (met zand)
- Pluksla, rucola, en eventueel raapstelen.
Rucola-zaden kan je het beste eerst mengen met zand omdat deze zaden erg klein zijn, op deze manier worden de zaden beter verdeeld over het bed/regel.

Introductie en verloop

- Iedereen welkom heten. Terugkijken op acties van vorige week en samen bekijken hoe tuin erbij staat. Dat betekent nu dat er alleen tuinkers op is gekomen.
- Onkruid wieden. Even kletsen over wat onkruid is: eigenlijk is er geen onkruid, maar we noemen het zo wanneer het ergens staat waar wij niet willen waar het staat.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

- Uitleg gebruik meterlat herhalen. Afstanden tussen de zaairegels meten en daar een lijn met vinger “graven”, niet te diep. In iedere regel komt zaad over de gehele lengte verdeeld. Per regel één soort zaad. Soms vergissen kinderen zich daarin dus daarin duidelijk zijn bij de uitleg. Zie ook nog bij de tips voor uitgebreidere uitleg.

- Vandaag gaan we tuinbonen leggen. Over de tuinbonen komt een stuk gaas, omdat anders de vogels de bonen opeten. In ieder geval er met de kinderen aandacht aan besteden. Zie map met praatplaten over het kiemen van bonen.
- Ook gaan we spinazie zaaien en rucola en pluksla en eventueel raapstelen. Sommige zaadjes zijn vermengd met zand, omdat het zo klein is. Op die manier kan je het beter over de zaairegel verdelen en komt het niet allemaal op een plek. Ook waait het minder snel weg tijdens het zaaien. Maar eerst gaan we het stuk tuin waar we gaan zaaien en tuinbonen leggen onkruid vrij maken.
- Tuinkers oogsten: bosje tuinkers aan de bovenkant vastpakken en uit de grond trekken. Dan van het bosje de worteltjes afknippen. Andere manier is om tuinkers klein stukje boven de grond af te knippen. Op deze manier laat je de worteltjes en de aarde dus in de grond.
- Leren hoe je kan schoffelen en meteen er even op wijzen dat de schoffel altijd naar beneden moet staan. Het is geen zwaard o.i.d. Het helpt echt wanneer dat voor kinderen vanaf het begin duidelijk is. Bij het schoffelen (en harken) achteruit lopen van het eind naar het begin. Daarna even aandacht besteden aan het leren harken.

Gezamenlijk afsluiten

Ruimte voor eigen aantekeningen:

WEEK 3

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 3: 14 t/m 18 april (goede vrijdag)**

Goudsbloemen, zomerwortel/ snijbiet, 2 plantuitjes, 2 sjalotjes

Rode bieten zaaien. Maïs voorzaaien.

Uitleg: Lege plantpotjes (3x 14), aarde en houten stokjes om erop te schrijven wat erin zit, stiften in lade van de tafel op kantoor. Potjes liggen achter de kleine kas, links van het kantoor. Daar ligt ook de potgrond.

Reminder vooraf via groepsapp: bijv. denk eraan zakjes/bakjes mee te nemen voor jullie 1^e oogst.

Wat heb je nodig/ klaarzetten

- Zaden in bakjes doen: goudsbloemen, zomerwortel, snijbiet, rode biet, goudsbloem. Sjalotjes en uitjes klaarzetten. Voor gekweekte andijvie-plantjes.
- Facultatief: bakje eiersalade kopen en volkoren melba-toastjes, om samen de tuinkers te proeven. Zie TIPS.
- Tuinboontjes. Hier wordt wisselend mee omgegaan. De een heeft ze al veel eerder in de grond gedaan, de ander laat ze eerst thuis kiemen.
- 2 plantuitjes, 2 sjalotjes

Introductie en verloop

- Iedereen welkom heten. Terugkijken op acties van vorige week en samen bekijken hoe tuin erbij staat. Bij de tuin van Lea e.c. waren de tuinboonplantjes al in de grond gezet. Even samen bespreken hoe deze boontjes zich kunnen ontwikkelen. Eventueel met geplastificeerde voorbeeldkaart uit de map erbij pakken.
- Zo nodig even als reminder: hoe gebruik meterlat ook alweer gaat. Vervolgens met elkaar bekijken waar de nieuwe richels worden gemaakt voor achtereenvolgens zomerwortel, rijtje bieten en wat verder op de winterwortelen. Daarna laat iemand zien hoe uitjes en sjalotjes worden gepoot: met het puntje naar boven en net niet meer zichtbaar onder de aarde. Voor-kweekte andijvieplantjes krijgen een plek. **NB** er is een zaaiplan, maar op basis van ervaring passen ervaren vrijwilligers dit naar eigen inzicht aan.
- tuinkers oogsten en ook even proeven: met zijn allen bij het huisje aan tafel even crackertje met eiersalade en tuinkers proeven.

Gezamenlijk afsluiten

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Ruimte voor eigen aantekeningen:

WEEK 4

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 4: 21 t/m 25 april (21 april eerste paasdag)**
Meivakantie. Courgettes, augurken, pompoen, snackkomkommer voorzaaien.

Eventueel een reminder vooraf via groepsapp

Wat heb je nodig/ klaarzetten

- Lege plantpotjes (3x 14), aarde en houten stokjes om erop te schrijven wat erin zit, stiften (in lade van de tafel op kantoor. Potjes liggen in de kleine kas, links van het kantoor. Daar ligt ook de potgrond. Suggestie: de groep splitsen. Een tuinbegeleider met kinderen aan de slag met de potjes en de ander werkt met de groep op de tuin. Vervolgens andersom.
- Zaden courgette, augurk en snackkomkommer klaar leggen.

Introductie en verloop

- Iedereen welkom heten. Terugkijken op acties van vorige week en samen bekijken hoe tuin erbij staat.
- Onkruid wieden.
- Wat onkruid wieden rondom de radijsjes en aardappel.
- Bij het huisje de bloempotjes vullen met aarde, gaatje erin en er een courgette-zaadje in doen. Stokje met naam plantje erop in potje zetten. Daarna volgende potjes met aarde vullen voor het augurkzaadje, naamstokje erbij en volgende: de snackkomkommer.
- Tuinkers oogsten.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Gezamenlijk afsluiten

Ter voorbereiding alvast doen:

Doen voor week 6:

Cosmeazaad thuis voorzaaien. Plantenpotjes met courgette, pompoen en snackkomkommer in de kleine kas water geven

Doen voor week 8: Courgette, augurk, pompoen voorplanten. Of door de kinderen en dan in de kleine kas bij de schuur gezet, afgedekt met een stukje gaas tegen de vogels, of door een tuinbegeleider thuis. Beter nog: in **week 4** in potjes voorzaaien in potaarde. Dit dan mee naar huis nemen zodat de muizen er niet van gaan genieten. In week 8 meenemen naar de tuin. Dan kan het in de grond.

Ruimte voor eigen aantekeningen:

WEEK 5 SCHOOLVAKANTIE

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 5: 28 april t/m 2 mei**
Geen tuinles.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

WEEK 6

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 6: 5 t/m 9 mei**

Ageratum, Zinnia zaaien, voorgezaaide Cosmea planten (één per kind).

Ageratum heeft licht nodig om te kiemen, zaad niet afdekken. Of plant voorgezaaide asters op de plek van de Ageratum.

Winterwortel, 3 plantuitjes, bonenkruid bij de wortelen tegen wortelvlieg.

Reminder vooraf via groepsapp: bijv. over wat ze mee moeten nemen.

Wat heb je nodig/ klaarzetten

- Bakjes vullen met Ageratumzaad, Zinniazaad, Winterwortel en Bonenkruid.
- Drie plantuitjes per kind, voorgezaaide Cosmea verdelen. Wanneer Cosmea 10 cm hoog is, kan je het plantje toppen. Op die manier wordt het een brede struik, zo niet dan wordt het een lange staak die ook om kan vallen.

Introductie en verloop

- Iedereen welkom heten. Terugkijken op acties van twee weken terug en samen bekijken hoe tuin erbij staat.

Uitleg: We gaan bloemen zaaien en winterwortel en bonenkruid. Ook gaan we Cosmea en plantuitjes planten. De zaadjes voor de bloemen komen in het bloemenbed. (Plek en afstand).

Het zaad van de Ageratum heeft licht nodig om te kiemen. Dat betekent dat we een ondiep geultje maken en daar het zaad instrooien. Dit zaad moet niet afgedekt worden. Het zaad van de Zinnia wel. (Plek en afstand).

Tussen de winterwortel en de plantuitjes zaaien we bonenkruid tegen de wortelvlieg. De wortelvlieg legt haar eitjes bij de worteltjes van de winterwortel. De maden, die uit de eitjes komen eten van de wortel. Gelukkig houdt de wortelvlieg niet van de geur van bonenkruid. Daarom zaaien wij dat er tussen, zodat de vlieg een ander plekje uitzoekt. (Plek en afstand) TIP: omdat de kinderen meestal het bonenkruid niet mee naar huis nemen, kan je ook van te voren het bonenkruid mengen met het wortelzaad.

Voorgezaaide Cosmea

Uitleggen hoe de plantjes geplant moeten worden: een gaatje maken voor de wortels van het plantje door met je vingers in de aarde te prikken. In dat gaatje wat water gieten met behulp van een emmertje. Dan het plantje er heel voorzichtig inzetten met het worteltje naar beneden en heel voorzichtig er wat aarde omheen doen, zodat het gaatje weer dicht is.

Maar eerst daar waar gezaaid en geplant gaat worden onkruid vrij maken.

- Onkruid wieden
- Oogsten

Gezamenlijk afsluiten

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Ruimte voor eigen aantekeningen:

WEEK 7

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 7: 12 t/m 16 mei**
Sierpeen, Lavatera, zonnebloem zaaien, maïs planten

Reminder vooraf via groepsapp

Wat heb je nodig/ klaarzetten

- Zaad van sierpeen, lavatera, zonnebloem in blikjes. Eventueel stambonen (groeit laag) ook in blikje
- Maisplantjes in grond zetten met gaas erover tegen de vogels.

Introductie en verloop

- Iedereen welkom heten. Terugkijken op acties van vorige week en samen bekijken hoe tuin erbij staat.
- Onkruid wieden.
- Uitleg van wat er deze week wordt gezaaid, met elkaar de plaats bepalen en in etappes (per soort) uitvoeren. Zaaibedjes moeten de kinderen niet meteen dicht maken. Eerst controleert een van de tuinbegeleiders of het zaad enigszins goed verspreid is, vervolgens kan het dicht.
- Radijs oogsten. Handig om eerst even te laten zien hoe we dat aanpakken. Bij de radijsjes kijken of ze al goed zijn. Zo ja, dan gewoon eruit trekken. De gaatjes die

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

ontstaan wel weer goed dicht maken! Dan wel opletten dat de aardappelplant goed opgehoogd blijft zodat de aardappelen niet boven de grond komen te liggen.

Gezamenlijk afsluiten

Ruimte voor eigen aantekeningen:

WEEK 8

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 8: 19 t/m 23 mei**

Planten van: Courgette, augurk, pompoen, snackkomkommer, sla, selderij, peterselie.

Tuinkers opruimen.

Eventueel een reminder in de groepsapp

Wat heb je nodig/klaar zetten: Voorgetrokken courgette, pompoen, augurk. Sla plantjes.
Selderijzaad en peterseliezaad in blikjes doen.

Introductie en uitleg:

- Welkom en terugkijken op de vorige week.
- Vertellen wat we gaan planten en waar en op welke afstand. Grond onkruidvrij maken, gaatje maken, water er in, plantje er voorzichtig in met de

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

wortels naar beneden, aarde voorzichtig aandrukken. Maar eerst de grond waar geplant gaat worden onkruid vrij maken. De plantjes bij het steeltje vast pakken.

- Oogsten: Laatste tuinkers oogsten en de grond schoon maken.

Gezamenlijk afsluiten

Doen voor de volgende keer: Bascilicumplantje kopen bij een supermarkt. Uit elkaar halen en dan heb je vast 14 bascilicumplantjes. Er is ook bascilicumzaad aanwezig.

Ruimte voor eigen aantekeningen:

WEEK 9 .

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 9: 26 mei t/m 30 mei (29 mei hemelvaartsdag)**
Kervel zaaien op de plaats van de tuinkers. Als het warm genoeg is, basilicum planten

Reminder vooraf via groepsapp: bijv. over wat ze mee moeten nemen.

Wat heb je nodig/ klaarzetten

- Kervel in blikjes verdelen

Introductie en verloop

- Iedereen welkom heten. Terugkijken op acties van vorige week en samen bekijken hoe tuin erbij staat.
- Onkruid wieden.
- Bekijken wat er geoogst kan worden.
- Uitleg; kervel zaaien op de plaats van de tuinkers. Als het warm genoeg is, Basilicum planten.
- Eventueel oogsten.
- schoffelen, harken.

Gezamenlijk afsluiten

Eventueel doen voorafgaand aan de volgende keer: bonenstokken neerzetten. Alternatief: dit samen met de kinderen doen in week 10.

Ruimte voor aantekeningen:

WEEK 10

Volgens zaaiprogramma 2025: **Week 10: 2 t/m 6 juni**
Spek- snij- en sperziebonen leggen, 3 per stok.

Eventueel reminder via groepsapp

Wat heb je nodig/ klaar zetten

Drie keer 14 blikjes met daarin Spekbonen, Snijbonen en Sperziebonen.

Introductie en verloop

- We gaan vandaag bonen leggen. Er zijn verschillende soorten bonen. Niet alleen wat uiterlijk en smaak betreft, maar ook in de manier waarop ze groeien. De bonen die wij vandaag gaan leggen groeien omhoog tegen een stok. Nadat we de grond onkruidvrij hebben gemaakt gaan we de stokken halen uit de schuur. Elk kind krijgt drie stokken, die met hulp van een tuinbegeleider in tipi vorm in de grond gestoken worden. Bovenaan worden ze met een touwtje samengebonden. (Het plaatsen van de drie stokken doen sommige tuinbegeleiders zelf al van te voren). Vervolgens gaat elk kind de drie verschillende bonen leggen aan de binnenkant van elke stok. Reden: de bonen kunnen dan vanuit de binnenkant omhoog groeien. Èèn stok met sperziebonen, èèn met spekbonen en èèn met snijbonen. Laat de kinderen hun gelegde bonen eerst even controleren door een tuinbegeleider voordat ze deze afdekken met wat losse aarde. En ter bescherming met een takje bamboe ernaast in de grond steken tegen de vogels.
- Oogsten

Gezamenlijk afsluiten

Ruimte voor aantekeningen:

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

6 Oogsten

Hoe en wanneer oogst je?

Het is lastig om het oogsten in een weekplanning te beschrijven.

Je kunt immers pas oogsten als het gewas klaar is. En dat is afhankelijk van diverse omstandigheden, zoals temperatuur en vocht.

Wel zijn er wat algemene adviezen te bedenken.

Het belangrijkste is om kinderen zelf te laten oogsten. Geef een duidelijke uitleg hoe, doe het eventueel voor en ondersteun indien nodig.

Tuinkers:

Vlak boven de grond afknippen, of een plukje eruit trekken en dan de worteltjes eraf knippen.

Bonen:

Met behulp van een keukentrap afknippen vlak boven de boon.

Het is handig als iemand de trap vasthoudt, omdat de poten kunnen wegzakken in de aarde.

Aardappels:

Als het loof afsterft zijn de aardappels oogstbaar.

Dit doe je m.b.v. de aardappelriek. Deze riek heeft stompe punten, waardoor je de aardappels niet beschadigt. In de schuur staat een ouderwetse weegschaal. Kinderen kunnen eventueel hiermee hun oogst wegen.

Mais:

Als de korrels van de mais geel kleuren is de mais oogstbaar. Pak de stengel met een hand en de kolf met de andere hand. Ruk de kolf naar beneden los.

Sla, andijvie:

Pak de krop vast met twee handen en draai en trek tegelijkertijd.

Courgettes/augurken/pompoenen:

Knip m.b.v. een schaar de vrucht af bij de steel. Zorg ervoor dat er een klein stukje van de steel blijft zitten, anders rot de vrucht snel.

Bieten/wortels/radijs:

Als ze boven de aarde verschijnen zijn ze oogstbaar. Je kunt met je vinger voelen hoe groot ze zijn en ze zo nodig langer in de grond laten. Maak daarna het gaatje in de grond dicht.

Pluksla, Rucola:

Regelmatig wat afknippen. Op die manier groeit het door.

Snijbiet:

Van onder af bladeren afknippen.

Wortel:

Duw de wortel even naar beneden en trek daarna de wortel uit de grond. Duw het ontstane gat in de grond weer dicht.

Bloemen:

Vaak knippen leidt tot meer bloemen.

Stimuleer kinderen om de bloemen met lange stelen te knippen, zodat ze in een vaas kunnen. Dus niet vlak onder de bloem.

7 Laatste week van het seizoen

Van te voren levert Lida de diploma's aan. De tuinbegeleiders moeten deze ondertekenen.

De laatste dag voor de kinderen. Deze dag is er ter afsluiting de diploma-uitreiking. Hopelijk zien we de kinderen ook nog op de Pompoenendag: de afsluiting van het tuinseizoen. Als afsluiting en voordat je de diploma's echt uit deelt kan het leuk zijn om een kleine kwis met elkaar te doen waarin allerlei vragen over wat ze het hele seizoen hebben geleerd langs kunnen komen.

8 Tips voor het hele seizoen

A. Allerlei

- Loop samen met een ervaren collega even de schuur in: wat staat daar allemaal, hoe zijn de afspraken daarover? Wat kan je gebruiken?

- **Bijensteek**

Tuinbegeleider Lea de Graaf legt uit: “wat te doen bij een bijensteek”

De bijentuin ligt naast de Kindertuinen, de bijen blijven niet alleen in de bijentuin, maar komen bij ons op visite want daar staan allemaal lekkere bloemetjes. Het komt niet vaak voor maar mocht een kind gestoken zijn, dan beginnen met het kind geruststellen. Alleen als er een bij in hun haar zit, de bij gewoon meteen plat drukken omdat bij gepriegel in het haar de bij juist zal steken. Indien gestoken: kind rustig meenemen naar huisje, de angel er zijdelings uitschrapen met je nagel en verwijderen. Nooit eruit trekken want dan knijp je het gifzakje leeg. De Aspivenin (een soort zuignap in een doosje), om zoveel mogelijk gif uit de wond te krijgen ligt in de linker lade van het aanrecht. Kind nog 10 min in de gaten houden, i.v.m. mogelijkheid anafylactische shock: bij twijfel bel 112.

- **Over een bijenzwerm:** mocht je zwerm op de tuin zien, bel dan Lea. Haar telefoonnummer staat op het bord in het kantoorje.
- **Teken e.a.z.:** er ligt een tekentang in de EHBO doos.

B. Allerlei over het zaaien:

- Bij het maken van een **zaairegel**: steeds een handbreedte van het pad dicht laten zodat de gezaaide planten niet over het pad gaan hangen.
- Hele **kleine zaadjes mengen met zand**: neem uit de voorraad zand 14x een klein blikje zand dat je in een emmer gooit. Vervolgens meng je dit zand goed met de zaadjes om daarna weer te verdelen over de 14 blikjes.

- Eerst maken we het stuk waar we gaan zaaien onkruid vrij. Vervolgens maken we, afhankelijk van wat we gaan zaaien of planten een zaairegel, of kuiltje, met behulp van de meetstok. Als het erg droog is, maken we dat vochtig. We leggen uit welk zaad, of plant daarin gaat, hoe diep de zaairegel moet zijn, hoe het plantje geplant moet worden, etc.

- Pas wanneer de eerste regel is ingezaaid en de volgende regel is gemaakt krijgen de kinderen het volgende blikje met zaad.

Wanneer de tuinbegeleider even heeft gecheckt of alles goed is gegaan, kan het kind de zaairegel voorzichtig afdekken door met beide handen vanaf beide kanten het zaad licht af te dekken met aarde.

- Het kind staat bij de gemaakte regel en krijgt daar het zaad. Dit om te voorkomen dat er zaad uit blikje valt op allerlei niet bedoelde plaatsen.

C. Om samen met de kinderen te doen naast het tuinieren:

- Flesjes kruidenazijn maken: verzamel kleine glazen flesjes, bijv. van Schulp. Koop ongeveer 2 liter witte azijn (bonnetje kan bij penningmeester worden gedeclareerd). Ga met de kinderen naar de kruidentuin, kijk wat er allemaal groeit, laat ze ruiken en dan kunnen kinderen kiezen welke kruiden ze lekker vinden voor hun kruidenazijn. Vervolgens kan iedereen (desnoods om de beurt in twee groepjes) aan de tafel zijn eigen flesje kruidenazijn maken en meenemen. Minimaal een week laten staan alvorens het te gebruiken.
- Map met diverse zoekkaarten m.b.t. natuur ligt op kantoor.
- Vergrootglasjes om insecten/plantjes te bekijken, liggen op kantoor.
- Gebruik boek over compost (staat in kantoor) om met kinderen bezig te zijn met wat er allemaal onder grond gebeurt.
- Eerste oogst van tuinkers laten proeven op een crackertje met wat eiersalade en tuinkers erop.

Groentewrap
mooi groot slablad.
augurkjes mee die je
de smaak. Zoek met
bloembladjes die
slablad. Vouw het
een wrap is. Eet

maken. Zoek een
Neem eventueel wat
in reepjes snijdt voor
elkaar alle
lekker zijn, pluk ze en leg ze op het
slablad dicht alsof het
smakelijk!

- Aardappeloogst wegen. Er is een ouderwetse weegschaal waarop kinderen bijvoorbeeld hun aardappel oogst kunnen wegen. Of schat eerst hoe zwaar je courgette is en leg deze dan op de weegschaal.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

- **Lesje Onkruid:** een manier om kinderen ook te betrekken bij het “onkruid” dat we niet tussen onze groenten en bloemen willen laten groeien:

Deze tuinbegeleider loopt af en toe tegen haar grenzen aan van wat ze fysiek kan bijdragen wat betreft het onder controle houden van het knoopjeskruid, handjesgras en noem maar op.

Zij dacht: de kinderen op de tuin?..... hoe kan je hen laten delen in het beheersbaar houden? Onderstaand lesje kan een manier zijn: het zogenaamde “paaseieren zoeken” met de groep. Natuurlijk geen paaseieren maar “knoopjeskruid” zoeken. Hiermee enthousiasmeer je de kinderen.

Instructie:

- Start: Zorg dat je zelf een duidelijk bloeiend plantje knoopjeskruid bij de hand hebt. Laat dit aan de kinderen zien. Waar moeten ze op letten om dit plantje te herkennen. Het gaat er hierbij mede om dat kinderen enigszins onderscheid leren maken tussen een onkruidplantje en iets dat gezaaid is.
- Vervolgens zeg je bijvoorbeeld enthousiast: “we gaan paaseieren zoeken”. De kinderen zijn meteen wakker geschud. PAASEIEREN????
- “Nee, natuurlijk niet..... Knoopjeskruid gaan we zoeken. Het mag in je eigen tuin, maar het kan ook bij een buur van waar veel knoopjeskruid staat.” Laat vervolgens iedereen eerst één plantje zoeken en dat ze aan de tuinbegeleider laten zien. Laat ze de plantjes waar de witte bloemetjes aan zitten zoeken. Op die manier laten ze de andere plantjes met rust. Dan weet je zeker dat ze het goede plantje hebben; “Kijken wie de meeste kan vinden”.
- Vervolgens mogen kinderen na “ klaar voor de start” 5 minuten knoopjeskruid zoeken. Écht alleen knoopjeskruid. Niet langer dan 5 minuten want anders is er het risico dat ze ook ander onkruid gaan trekken.
- Na 5 minuten zetten de kinderen allemaal hun emmertjes bij elkaar en bewonderen we het resultaat. “Woh, dat is een berg geworden.... Wij zijn kampioen (want er is nooit één winnaar).
- PS.
  - ✓ Je kan natuurlijk knoopjeskruid vervangen door een ander duidelijk herkenbaar onkruid zoals handjesgras.
  - ✓ De kinderen zullen de plantjes vast niet keurig met worteltjes eruit trekken maar dat is ook niet de doelstelling van dit lesje. Wij ontkomen toch niet aan het stug doorgaan van het beheersbaar maken van al het onkruid.

9 Composteren

A. Inleidend, composteren, belangrijk?

Ja, dat is altijd al zo geweest. Vroeger was dat ook belangrijk op de tuin, alleen veranderen inzichten!

Op de kindertuinen gaat men al meer dan 100 jaar met compost aan de slag. Zoals overal (bossen, tuinen enz.) werd alles opgeruimd wat niet meer groeide, dus ook op de kindertuin.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Al het “afval” van de tuinen werd in het verleden verwijderd en op een grote hoop gegooid. De aldus verkregen compost werd niet terug gebracht naar de tuinen, waardoor de berg afval /compost steeds groter en onoverzichtelijker werd.

Men hoopte dat door invoering van permacultuur op een deel van de tuintjes, er beter met het gebruik van compost kon worden omgegaan.

Tevens werden er compostbakken geplaatst met daarbij een plan en een workshop “composteren” om op een andere manier te kunnen gaan werken. Alleen is de aandacht die het gebruik van de compostbakken nodig had, aanvankelijk een beetje vergeten.

Composteren en permacultuur horen dan wel bij elkaar maar permacultuur is moeilijk “handen en voeten” te geven wanneer we kinderen willen leren zaaien, planten verzorgen enz. Door alles te laten liggen op de tuinen verliest een kind het overzicht. Composteren is echter **wèl** heel goed in te passen in het leerproces van de kinderen. Door met elkaar aandacht te besteden aan het circulaire proces en dus ook composteren nadrukkelijker in onze activiteiten in te passen wordt circulair werken een succes! Maar hoe doen we dat.....

Compost is de basis voor een goede start voor de plantengroei.

Naast lucht, vocht, ruimte en licht zijn voedingsstoffen essentieel voor een plant om te groeien. Zeker in een moestuin verdwijnen veel voedingsstoffen o.a. doordat wij planten oogsten. Daarmee ontstaat een tekort aan voedingsmiddelen. Dat tekort moet worden aangevuld. Dat doen we deels door in het voorjaar de grond te bemesten. Maar daarmee zijn we er nog niet. Ook moeten we zorgen dat de grond luchtig blijft, goed vocht kan vasthouden en niet dicht slemt. Dat kan door in het voorjaar naast mest, goed verteerde compost op de aarde te strooien en in het najaar grovere plantenresten op de aarde te laten liggen om daar te laten composteren. Deze mulchlaag beschermt de grond meteen tegen wind, regen en vorst.

Maar wat is compost.

Compost ontstaat doordat vele organismen de plantenresten verteren. Hierdoor ontstaan voedingsstoffen die voor planten opneembaar zijn en vezels die voor lucht, structuur en het vermogen om vocht op te nemen zorgen.

Goed verteerde compost ruikt naar bosgrond en is kruimelig van structuur.

En door aandacht met de kinderen te besteden aan compost, leren wij de kinderen dat er eigenlijk geen tuinafval bestaat. Alle delen van de plant die wij niet gebruiken en planten die spontaan opkomen zijn na compostering weer voeding voor de grond.

B. Werkwijze m.b.t. compost op de kindertuin.

Hoe kunnen de compostbakken worden gebruikt.

Tussen de meeste tuinen staan de kleine compostbakken. Telkens drie bij elkaar en genummerd. Deze bakken worden gevuld met tuinafval.

Er zijn twee soorten tuinafval:

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

- a. Groene materialen zijn vochtig, bevatten voedingsstoffen en zijn makkelijk afbreekbaar.
- b. Bruine materialen zijn droog, voedselarm en zorgen voor lucht, vezels en structuur.

Er worden nu drie verschillende mogelijkheden beschreven over hoe we met compost om kunnen gaan.

Mogelijkheid een:

Ideaal gezien wordt het groene tuinafval telkens in kleine stukken geknipt en in een van de drie bakken gedaan: in bak nummer 1. Een paar kinderen kan je bijv. ook om de kruiwagen laten staan en ze lekker bijvoorbeeld de tuinboonstengels in stukjes laten knippen. Heel goed te doen, ondertussen zijn kinderen gezellig aan het kletsen.

In bak nummer 3 wordt het bruine tuinafval verzameld, zoals twijgjes, bladeren en verdroogd afval. Ook in kleine stukken.

Bak 1 wordt opgebouwd met telkens een laag groen tuinafval en dan een laag bruin tuinafval. Twee keer per seizoen wordt dit omgeschept en de grovere stukken worden verplaatst naar bak twee.

De opbouw van bak 1 gaat het hele seizoen door.

De inhoud van bak 1 is na 1 à 2 jaar volledig gecomposteerd en kan weer op de tuin worden gestrooid.

In de praktijk blijkt dit lastig. Kinderen zijn na al het werk niet altijd makkelijk te motiveren om al het afval in kleine stukjes te knippen. En ook tuinbegeleiders hebben daar na een middag hard werken ook niet altijd zin in/energie voor. Daarom mogelijkheid twee.

Mogelijkheid twee:

Een andere, minder snelle methode, is om het groenafval, zowel groen als bruin gedurende het seizoen te verzamelen in bak 1.

Het volgende seizoen gebruiken we bak 2 voor al het tuinafval. En het seizoen daarop bak 3. Tegen die tijd (na drie jaar) is het afval in bak 1 redelijk gecomposteerd. Met een riek kan het grovere materiaal teruggestort worden in bak 2 en de rijpe compost die dan overblijft op de tuin verspreid worden.

Niet alle tuinen beschikken over drie kleine compostbakken. Hier kan de volgende methode worden toegepast.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Mogelijkheid drie: wordt dit al gedaan bij tuin Lea, Vera en Willy:

In het najaar wordt al het groen grotendeels al gecomposteerd en blijft liggen op de tuintjes. Daarop worden gevallen bladeren verdeeld en vervolgens wordt de mest erover verdeeld. Op deze manier blijft het blad liggen en de mest helpt bij het composteren.

Wat doe je met de grote stukken afval?

Wat beter niet in de compostbakken gedaan kan worden:

Het afval dat niet in de kleine compostbakken past, wat doe je daarmee? In het begin van het seizoen is dit niet zo aan de orde, maar er komt een moment dat het niet meer past en te grof is zoals grote wortelkluiten, stengels van mais en zonnebloemen etc.

Leg dit grove tuinafval apart op een plek naast je tuin, je hoeft er dan niet mee te sjouwen naar de "vroegere" composthoop achterin. De stengels die we apart hebben gelegd, worden aan het eind van het seizoen op de tuinen terug gelegd. De ervaring leert dat wanneer in het voorjaar de grond inclusief het grote afval wordt gefreesd, dit grote afval ook heel snel verdwijnt als compost.

Voor degenen die geen plek hebben bij hun tuintjes worden achterin nog bakken gemaakt waar de grote stukken kunnen worden neergelegd. Hieraan wordt nog gewerkt en daarover komt later informatie.

Aan het eind van het seizoen, wanneer alles geoogst is, kan het overige tuinafval dat uit de grond getrokken is, op de aarde blijven liggen. Dit vormt een mulchlaag, die de aarde beschermt tegen o.a. uitdrogen en uitspoelen.

Daarna in het begin van het nieuwe seizoen wordt een deel van de tuinen gefreesd met alle half verteerde resten die op de tuin liggen en dan je zie er niets meer van. Bij andere tuinen wordt met de woelvork de grond losgewerkt.

Bij het opstarten van het nieuwe jaar nog wat compost en mest erop en we gaan het nieuwe seizoen weer in.

C. Tot slot

Waarom doen we dit op de kindertuin?

1. op deze manier kunnen we de kinderen beter meenemen in het natuurlijke proces. Niets op de tuin hoeft te worden “weggegooid”.
2. amper gesjouw naar de grote composthoop.
3. direct compost bij eigen tuin en dus ook zichtbaar voor de kinderen.
4. veel meer circulair werken, microben hun werk laten doen.
5. minder aangekochte compost nodig

Concluderend: we zijn met elkaar nog steeds in “transitie” naar circulair tuinieren 🤔. Dus goed om ervaringen hierover met elkaar te blijven delen en elkaar te ondersteunen.

Nog wat tips n.a.v. de compostworkshop door Velt in juni 2022:

- Rabarberblad versnipperen in de compostbak, dat versnelt composteren
- Test om te kijken of de compost voldoende is verteerd: zaai tuinkers, deze moet dan binnen een week goed staan.
- Courgette in stukken knippen voordat het op de composthoop gaat
- Aardappel en tomaatafval NIET op de composthoop gooien. Dat vergroot de kans op plantenziektes.
- Bruin en groen afval in laagjes aanbrengen.
- Knolvoet: dat is een ziekte bij kool in de wortel. Daarom deze wortel in de grijze afvalbak
- Geen bananenschil op composthoop. Daar zit anti schimmel op
- Geen wortelonkruiden, of zaad van onkruid in de compostbak doen.

Leuke activiteiten om met de kinderen te doen: in de kast in de schuur staat een bak met

vergrootglasbakjes. Laat kinderen gewoon lekker in de grond scheppen en insecten zoeken. Deze kunnen ze vervolgens in een vergrootglasbakje bestuderen. Altijd een succes.

10 Bijlagen

A. Zaaiprogramma 2026

Week 1, 30 maart t/m 3 april

Tuinkers en radijs zaaien, aardappels poten (naambordjes schilderen).

Week 2, 6 t/m 10 april (6 april tweede paasdag)

Tuinbonen leggen of planten, Nieuw-Zeelandse spinazie ertussen zaaien. Of twee rijtjes spinazie op de plek van de stokbonen zaaien. Rucola/ pluksla zaaien).

Week 3, 13 t/m 17 april

Goudsbloemen, zomerwortel/ snijbiet, 2 plantuitjes, 2 sjalotjes

Rode bieten zaaien.

Maïs voorzaaien.

Week 4, 20 t/m 24 april.

meivakantie

Courgettes, augurken, pompoen, snackkomkommer voorzaaien

Week 5, 27 april t/m 1 mei

Meivakantie

Week 6, 4 t/m 8 mei

Ageratum, Zinnia zaaien; voorgezaaide Cosmea planten (één per kind).

Ageratum heeft licht nodig om te kiemen, zaad niet afdekken. Of plant voorgezaaide asters op de plek van de Ageratum.

Winterwortel, 3 plantuitjes, bonenkruid bij de wortelen tegen wortelvlieg.

Week 7, 11 t/m 15 mei (14 mei Hemelvaartsdag)

Sierpeen, Lavatera, zonnebloem zaaien, maïs planten

Week 8, 18 t/m 22 mei

Planten van: Courgette, augurk, pompoen, snackkomkommer, sla, selderij, peterselie. Tuinkers opruimen.

Week 9, 25 mei t/m 29 mei (25 mei tweede Pinksterdag)

Kervel zaaien op de plaats van de tuinkers. Als het warm genoeg is, Basilicum planten

Week, 10 1 t/m 5 juni

Spek- snij- en sperziebonen leggen, 3 per stok.

B. Zaaiplan 2026 (en 2025 en 2024)

Zaaiplan en zaaischema en het belang van wisselteelt.

Hier vinden jullie een voorbeeld van het meest recente programma's van 2024, 2025 en 2026. Waarom deze drie opeenvolgende programma's? Omdat er wisselteelt wordt toegepast en dat kan je middels deze drie zaaiplannen goed zien.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Uitleg van zaaiplan: Ga met je rug naar de kist staan. Zie je de zon? Dan zaai je volgens de rechter kolom.

Heb je de zon in je rug? Dan zaai je volgens de linker kolom.

Waarom? Op die manier staan de lage bloemen niet in de schaduw van de hoge bloemen.

Zaaiplan 2026

Stokbonen 90			Stokbonen 90
Mais 90			Mais 90
Courgette			Courgette
Aardappel/radijs 100			Aardappel/ radijs 100
Tuinkers/kervel 20			Tuinkers/kervel 20
Goudsbloem 20			Ageratum 20
Zonnebloem 100			Aster 40
Lavatera 40			Zinnia 40
Cosmea 40			Cosmea 40
Zinnia 40			Lavatera 40
Aster 40			Zonnebloem 100
Ageratum 20			Goudsbloem 20
Augurk/ Basilicum 60			Augurk/basilicum 60
Tuinbonen 80			Tuinbonen 80
Bieten 40			Bieten 40
Rucola/pluksla 40			Rucola/pluksla 40
Ui			Ui
Winterwortel 40			Winterwortel 40
Ui/ sjalot			Ui/sjalot
Zomerwortel/ snijbiet 20			Zomerwortel/snijbiet 20

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Zaaiplan 2025

Augurk/ Basilicum 60		Augurk/basilicum 60
Tuinbonen 80		Tuinbonen 80
Bieten 40		Bieten 40
Rucola/pluksla 40		Rucola/pluksla 40
Ui		Ui
Winterwortel 40		Winterwortel 40
Ui/ sjalot		Ui/sjalot
Zomerwortel/ snijbiet 20		Zomerwortel/snijbiet 20

Stokbonen 90		Stokbonen 90
Mais 90		Mais 90
Courgette		Courgette
Aardappel/radijs 100		Aardappel/ radijs 100
Tuinkers/kervel 20		Tuinkers/kervel 20

Goudsbloem 20		Ageratum 20
Zonnebloem 100		Aster 40
Lavatera 40		Zinnia 40
Cosmea 40		Cosmea 40
Zinnia 40		Lavatera 40
Aster 40		Zonnebloem 100
Ageratum 20		Goudsbloem 20

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

Zaaipplan 2024

Goudsbloem 20	
Zonnebloem 100	
Sierpeen 40	
Lavatera 40	
Cosmea 40	
Zinnia 40	
Ageratum 20	

Ageratum 20	
Zinnia 40	
Cosmea 40	
Lavatera 40	
Sierpeen 40	
Zonnebloem 100	
Goudsbloem 20	

Keus: snackkomkommer/augurk/ Basilicum Bonenkruid 55	
Tuinbonen/ Nw Z. spinazie 80	
Bieten 40	
Rucola/ pluksla 40	
Ui	
Winterwortel 40	
Ui/sjalot	
Zomerwortel/snijbiet 20	

Keus: snackkomkommer/Augurk/ Basilicum Bonenkruid 55	
Tuinbonen/ Nw-Z. Spinazie 80	
Bieten 40	
Rucola/ pluksla 40	
Ui	
Winterwortel 40	
Ui/sjalot	
Zomerwortel/snijbiet 20	

Stokbonen 90	spinazie
Mais 90	
Courgette	
Aardappel/radijs 100	
Tuinkers/kervel 20	

spinazie	Stokbonen 90
Mais 90	
Courgette	
Aardappel/ radijs 100	
Tuinkers/kervel 20	

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

C. Groepsapp

Wat kan je zoal in de groepsapp zetten?

- Kort verslagje wat er is gedaan, tekst met foto's. Dat is heel verbindend. Bovendien krijg je leuke reacties terug van ouders.
- Ouders geven bij inschrijving toestemming of foto's via sociale media en website gedeeld kunnen worden, let daarop.
- Foto's van de kinderen tenzij ouders dat niet willen. Ouders en kinderen reageren hier altijd erg positief op. Zorg er daarom voor dat alle kinderen af en toe in beeld zijn.
- Namen van wat er wordt gezaaid, of wat er verder is gedaan. Eventueel uitleg erbij geven.
- Suggesties wat je met de oogst kan doen, eventueel tips voor recepten. Op de website staan recepten die je kan overnemen in de app wanneer het past bij hetgeen je geoogst hebt.
- Aandachtspunten voor de volgende keer zoals tassen mee, insmeren met zonnebrand, regenlaarzen, etc
- Communicatie over slecht weer. Een voorbeeld: *"Het is nu nog onduidelijk hoe het weer zich morgen gaat ontwikkelen. Houd de app in de gaten voor het geval we in verband met eventueel extreem weer (m.n. onweer) de kindertuin moeten afgelasten. We duimen dat de buien aan ons voorbij gaan hoewel de plantjes natuurlijk snakken naar water 💧 ..... Volgens buienradar komt de bui niet eerder dan 17.00 uur. We gaan gewoon aan de gang maar willen uiterlijk 5 uur allemaal stoppen. Graag bijtijds de kinderen ophalen."*
- *Spreek met elkaar af dat de groepsapp het najaar erop volgend, wordt gesloten. Dit ivm privacy.*

D. Voorbeeldstukjes uit een groepsapp:

WEEK 1 3 april, de dag voorafgaand aan.....

Vera, tuinbegeleider: Hallo allemaal gezellig dat we morgen aan een nieuw seizoen met voor ons allemaal nieuwe kinderen beginnen. De tuintjes hebben we na de winter tussen alle regenbuien door schoon gemaakt dus er kan gestart worden met zaaien. We beginnen morgen in elk geval met droog weer en een zonnetje. De kinderen die op de fiets komen kunnen hun fiets direct na het grote entreehek in de fietsenrekken zetten. Het zou fijn zijn als ze al iets eerder dan 16.00 uur komen. Wij vangen ze op en wijzen waar we aan het werk gaan. Wij hebben er weer zin in en hopen op een mooie groeizame zomer met lekkere groente 🥕 om te oogsten en vrolijke bloemen om te plukken. Tot morgen Vera

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

4 april na afloop Willy, tuinbegeleider: Een fijne start van ons tuinseizoen. Leuke groep, lekker weer en al heel wat werk verzet de eerste dag. Met een houten lepel is gemarkeerd waar de tuinboon opkomt. In een zelf geschreven naam of andere letters tuinkers gezaaid. Met een beetje geluk zien wij daar volgende keer al wat van. Vervolgens midden in de "slotgracht" radijs gezaaid en in het centrum een aardappel gepoot. De tijd vloog om, volgende week verder. Fijne paasdagen.

WEEK 2 11 april

Wat is er gister weer goed gewerkt. Om te beginnen: de naambordjes die iedereen bij zich had. Super!

De namen van de tuinkers waren al goed te lezen, zo leuk. We hebben afstanden gemeten om te zorgen dat de zaadjes op de goede plek kwamen: pluksla, rucola en raapstelen. Rucola

zaadjes zijn zo klein dat ze eerst met zand gemengd in bakjes zaten. Op die manier kunnen ze toch goed verdeeld in de grond komen. Vervolgens geleerd om te schoffelen en te harken. En we boften weer: goed weer tijdens het werken en daarna regen. Precies de goede volgorde. 😊

Tot volgende week maar weer.

P.S. misschien wat veel foto's, maar dan valt er wat te kiezen.

WEEK 3 18 april

Dit was alweer de derde tuindag. Na eerst te hebben bestudeerd hoe de tuinboontjes uit de grond piepen, zijn er nieuwe richels gemaakt. Daarin komt allereerst zomerwortel, daarnaast een rijtje voor de bieten en verderop de winterwortelen. Daarna laat Lea zien hoe de sjalotjes en uitjes worden gepoot: met het puntje naar boven en nèt niet meer zichtbaar onder aarde. En: de eerste mini oogst kon mee: een bakje met tuinkers. Dit keer kunnen allen de "tuinwerkers" ervan genieten. Maar volgende week kan de hele familie meesmullen. Neem daarvoor maar een zakje mee. Anne en Kate hadden op school een vogelverschrikker gemaakt, staan bij de radijsjes. Dan nog even schoffelen en harken. Het vloog weer om. In de gaatjes hebben we na afloop een andijvie plantje gezet. Zie zo, nu is het 1e bed vol. Nu maar

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

afwachten tot we resultaat zien. Spannend hoor. Tot de volgende week 🤖

WEEK 4 25 april mei vakantie

De meivakantie is begonnen hopelijk snel van 🌧️ naar ☀️ !! We hebben tot nu toe 2 afmeldingen voor morgen gekregen. Nog even voor de duidelijkheid: morgen gaan we wèl samen tuinieren. Graag de plastic bakjes meenemen om tuinkers te oogsten. Volgende week dinsdag zijn we er niet. Een fijne vakantie waar dan ook! Groetjes Vera

[25-4 15:21] nav diverse verzoeken of er andere kinderen mee mochten komen vanwege vakantie) reageert Vera Bouman Kindertuinen: Omdat er veel afmeldingen zijn is het goed. We moeten wel genoeg ruimte houden om te bewegen op de tuintjes zonder elkaar in de weg te lopen.

[25-4 21:33] Willy : Dit is het werk van onze vaste tuinierders (aangevuld met hulptroepen broertje, zus en vriendje): potjes gevuld met aarde en steeds één zaadje courgette, augurk en snackkomkommers. Lea laat deze bij haar thuis verder opkomen. Wij kunnen over 2 weken het resultaat zien.

Maar we zijn vandaag begonnen met een beetje onkruid wieden rondom de aardappel en radijsjes. Hier en daar piepte het groen van de aardappel al boven de grond uit.

Na het vullen van al die potjes, is er heel wat tuinkers geoogst. Er werd nog even geschoffeld om daarna af te sluiten met een proeverij: crackertjes met eiersalade en tuinkers. Dat ging er grif in. Nu is het verder vakantie en de natuur doet zijn werk. We zien onze tuinierders weer op 9 mei. Tot dan.

Week 5 vakantie

WEEK 6 9 mei

[9-5 07:37] Vera: Goedemorgen allemaal. Nu schijnt het zonnetje maar het ziet er naar uit dat we het vanmiddag niet droog houden 🌧️!! Dus goede waterdichte kleding en laarzen aan. Allemaal weer de bakjes meenemen voor tuinkers. We maken er het beste van en als het héél hard regent kunnen we schuilen.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

[9-5 07:38] moeder Isaac: Oh maar het is toch altijd wel leuk dus dit maakt niet heel erg veel uit.

Na afloop Willy: Stoer hoor, iedereen was er weer. We hebben ons beperkt tot het zaaien van 2 rijtjes bloemen, de natte aarde maakte het iets lastiger om te doen. Dit is wèl het begin geworden van ons bloemenbed.

Verder heeft iedereen lekker veel tuinkers kunnen oogsten. En de radijsjes zijn ook niet te versmaden.

De tuinleiders hadden alvast rabarber geoogst. En Cees Bouman, de voorzitter wist van zijn onderhoudsklus de seringstruik snoeien, een bloemisten klus te maken: iedereen kon met een mooi bosje sering naar huis.

En nu maar weer afwachten wat de volgende week ons brengt.

Dan komen ze ineens met rabarber thuis 🤔 Een favoriet van veel kinderen de afgelopen jaren

11 Tuinregels/afspraken

- We gaan vriendelijk en respectvol met elkaar om.
- schoffels en harken ALTIJD met schoffeldeel/harkpunten naar beneden houden. Niet zwaaien met de hark/schoffel.
- hoe we omgaan met het gebruik van tuinslang en gieter uitleggen.
- water uit de tappunten buiten is GEEN drinkwater.
- gereedschap terug in de kist. Harken de ene kant op, schoffels de andere kant op.
- niet aan het tuintje van iemand anders komen.
- fietsen binnen het hek, fietssleutels in de kist.
- mobieltjes in de rugzak/tas, deze worden niet gebruikt tijdens lesuur.
- binnen het hek wachten tot je opgehaald wordt, tenzij je alleen naar huis mag.
- Materiaal uit de schuur gebruikt? Voor het opbergen altijd even schoonmaken, aarde eraf borstelen.

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

12 Wat is belangrijk in de omgang met de kinderen

A. omgang met kinderen, algemeen

Hoe kun je kinderen inspireren, motiveren en enthousiasmeren? En moet je ze corrigeren of is improviseren beter?

Basis van groepen leiden is de band met kinderen en het pedagogisch handelen.

Vooraf geldt voor alle groepen:

1. Band met de kinderen: responsieve sensibeleit en relaties

- Investeer in de band met de kinderen. (ken je groep)
  - * kenmerken / wat weet je van ze? kennen de kinderen elkaar al? / motivatie?
- Vertel soms iets over jezelf dat deze band kan ondersteunen.
- Rustige grondhouding, straal vertrouwen uit.
- Breng humor in, maak soms een grapje.
- Word niet boos maar houd wèl vast aan benoemen gewenste gedrag.
- Taal is belangrijk: niet te veel aanzetten, luchtig benoemen.
- Als je iets belooft of er iets interessants is gebeurd, kom daar de volgende week even op terug.

2. Organisatie 'les' op orde: instructie en organisatie / structurering

- **Vooraf geldt voor alle lessen:** Regels en routines zijn duidelijk aan iedereen, geeft voorspelbaarheid en rust. (algemene regels niet elke keer benoemen)
- Spullen liggen klaar.
- Duidelijke instructie en structuur in les:
  - * **Samenkomst** (aandacht voor het kind / doel en programma werkmoment)
  - * **Instructie:**
    - Kinderen verschillen in de manier waarop ze leren/werken. (zelf ontdekken / voordoen-nadoen – doorwerken of afwisseling, ect.)
    - Pas daarom variatie toe in je instructie:
      - * Visuele ondersteuning belangrijk.
      - * Of: iets spannend meenemen, oud gereedschap.
      - * Of starten met een vraag of opdracht. (hoeveel wormen in de grond).
    - Eventueel extra aandacht voor regels als dat op dat moment nodig is.
  - * **Gezamenlijke afronding:** wat ging goed, wat verdient aandacht, wat nemen we mee naar huis, recepttips, ect.

3. Inhoud en differentiatie: stimuleren ontwikkeling en authenticiteit kinderen

- De motivatie van kinderen groeit als ze dingen leuk (of lekker ;) vinden.
- En motivatie als ze zelf wat invloed hebben op wat ze gaan doen en leren:

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de Stichting Kindertuinen Bussum worden overgenomen.
Juni 2026

- Welke differentiatie is mogelijk:
  - * bijv. keuze in producten die ze leuk/lekker vinden belangrijk.
  - * Ook kan de grootte van een tuintje meespelen,
- Is er ruimte voor 'andere', spannende opdrachten met bijv.
  - * beestjes die in de tuin zitten
  - * Verschillende bladeren
  - * Recepten?
 Hoeft niet veel extra tijd te kosten.

4. Focus op gedrag: structureren en begrenzen

Neem een kind even apart, nooit in de groep aanspreken.

- Laat ruimte voor het kind om zelf iets te zeggen.
- Als kind niet direct luistert, voor het vertrek nog even apart nemen.
- Een kind wat helpen als het even niet lukt en gedrag daardoor "storend of vervelend" is
  - * even helpen als iets niet klaar komt,
  - * even bewegen als dat nodig is, ect
- Als je afspraken over gedrag maakt, kom er de volgende week even (positief) op terug. (bijv. stil zijn tijdens instructie)
- Bij onveilige situaties wel directer handelen. Probeer ook hier rust te bewaren. Bijv. bij onveilig gebruik van tuingereedschappen.
- Lukt het niet, vraag collega's om advies.
- Indien nodig: betrek ook de ouders erbij (vooraf met kind bespreken).

5. Leuke ideeën die motiveren.

- **Wormen** verzamelen in een bakje met aarde. Na afloop tellen en iets vertellen over nut van wormen in de grond.
- **Vormen van bladeren** tijdens het werken bekijken. Je mooiste blad na afloop laten zien of op een kleedje leggen. Mooie **collage** / foto idee?
- Bij het oogsten: het meest **vreemde of mooie** product laten zien.
- **Bosje bloemen** mee, doe er eens twee en vertel aan wie je dat tweede bosje geeft. Volgende week even vertellen hoe het was of fotootje sturen.
- **In drukke tijden: Betrek de ouders** bij het werken in de tuin. Een ouder-kind moment? Stimuleert de band met de ouders ook.

Tip: verzamel onderling leuke ideeën die door anderen toegepast kunnen worden. Deel deze bijvoorbeeld via de groepsapp van de tuinbegeleiders.

B. omgang met kinderen in bijzondere situaties

Mocht dit aan de orde zijn, neem dan contact op met het bestuur. Er wordt in de werkgroep Educatie KT een protocol gemaakt, in samenspraak met bestuur.

13 Vertrouwenspersoon.

Bij onze stichting is een vertrouwenspersoon. Zij staat vermeld op de website, zij is nl. voor iedereen: voor ons als vrijwilliger, maar ook voor ouders en kinderen.

Dit is **Elisabeth Martens**.

Elisabeth is het aanspreekpunt voor vrijwilligers & ouders/kinderen als zij ongewenst gedrag ervaren, zoals pesten, agressie, discriminatie of seksuele intimidatie.

Elisabeth is te bereiken via:
martens.trainingen@gmail.com
(06) 43 54 48 97

